Przedpłata wraz z przesełką pocztową wynosi 5 zł. a. w. rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy placu Maryackim l. 9.

Pismo tygodniowe.
Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych
wychodzi co Poniedziałek w objętości pół arkusza.

Nr. 28. Poniedziałek, dnia 16. Lipca 1877. IV. rocznik.

Treść: O kredycie rolniczym w Galicyi.—Opinia Rady zawiadowczej Towarzystwa zaliczkowego we Lwowie.—Ruch stowarzyszeń

O kredycie rolniczym w Galicyi

napisał

Dr. Tadeusz Skałkowski.

(Ciąg dalszy).

Zakład, utworzony przez reprezentacyę kraju, zostawałby pod zarządem i kontrolą tej reprezentacyi, t. j. sejmu a względnie Wydziału krajowego. Dyrekcyę banku mianowałby sejm, na wniosek Wydziału krajowego; kontrolę nieustanną wykonywałby Wydział krajowy, i delegowałby jednego z członków swoich do podpisywania listów zastawnych z klauzulą stwierdzającą, że list wydanym został na podstawie prawnie nabytej hipoteki; naczelny nadzór przysłużałby sejmowi, któremu Wydział krajowy przedkładałby sprawozdania z corocznej działalności zakładu.

Na kapitał obrotowy zakładu wypadałoby przeznaczyć z funduszu krajowego pewną sumę tytułem pożyczki na lat kilka, za spłatą częściową w miarę tworzącego się funduszu rezerwowego.

Oprócz tego mógłby Wydział krajowy lokować w kasie zakładu zbędną chwilowo gotówkę na rachunek bieżący.

Zebrane w ten sposób fundusze używałby zakład na

a) eskontowanie wylosowanych już własnych listów zastawnych i kuponów;
b) udzielanie zaliczek na własne listy zastawne;
c) udzielanie kredytu towarzystwom zaliczkowym, bądź to na weksle, bądź też w rachunku bieżącym, spełniając w ten sposób funkcyę centralnego zakładu finansowego dla stowarzyszeń kredytowych.

W miarę wzrostu powierzonych zakładowi przez Wydział krajowy funduszów i pomnożenia się własnego funduszu rezerwowego mógłby zakład

d) zakupywać własne listy zastawne, i podnosić w ten sposób ich kurs.

Wreszcie mógłby zakład

e) przjmować lokacye funduszów publicznych na rachunek bieżący, i używać je w sposób powyżej wymieniony.

Pożyczki udzielane przez zakład byłyby wydawane w sumie n. p. najmniej 500 złr. w listach zastawnych na zapisane w księgach gruntowych realności rustykalne i miejskie, a mianowicie na grunta, w miastach zaś mających n. p. przynajmniej 5.000 mieszkańców także na domy czynszowe, zawsze z zachowaniem pupilarnego bezpieczeństwa.

Stopa procentowa pożyczek byłaby zawsze równą stopie oprocentowania listów zastawnych. Zmiana stopy procentowej zależałaby od sejmu.

Oprócz procentów na kupon listów zastawnych opłacałby dłużnik 1% lub 1½% na amortyzacyę i ¼% na koszta zarządu, dopóki nie utworzyłby się dostateczny fundusz rezerwowy.

Za zobowiązania zakładu ręczyłby kraj, co wpłynęłoby bezwątpienia nader korzystnie na kurs listów, tak iż niepotrzebaby oznaczać wyższej stopy procentowej pożyczek i kuponów jak 5%.

W ten sposób możnaby właścicielom średnich realności rustykalnych i miejskich dostarczyć kredyt równie korzystny, jako kredyt udzielany właścicielom dóbr tabularnych przez Towarzystwo kredytowe ziemskie.

Listy zastawne, wydawane przez zakład oparty na gwarancyi kraju a zostający pod zarządem i kontrolą reprezentacyi kraju, znalazłyby niezawodnie wielki pokup, czego dowodem jest wysoki kurs listów zastawnych, wydawanych przez krajowe zakłady hipoteczne w Czechach i na Szląsku.

Gwarancya kraju zaś nienarażałaby kraj na żadne niebezpieczeństwo, ponieważ zakład nie mógłby prowadzić żadnych ryzykownych operacyi.

Lokacya przeznaczonych na ten cel, lub rozporządzalnych chwilowo funduszów krajowych w kasie zakładu umożliwiłaby zakładowi utrzymać wysoki kurs listów zastawnych, a zarazem załatwionąby została kwestya utworzenia centralnego zakładu finansowego dla stowarzyszeń zaliczkowych.

Nieulega też wątpliwości, że zakład taki w krótkim czasie rozwinąłby się świetnie i przyniósłby krajowi nieobliczone korzyści. Jeżeli bowiem w Czechach i na

Szląsku, gdzie stosunki kredytowe są tyle pomyślniejsze, uznano potrzebę utworzenia krajowych zakładów hipotecznych, i jeżeli utworzone tam zakłady krajowe przyniosły wielkie korzyści, — to ileż naglejszą jest potrzeba, ileż większą będzie pożyteczność takiego zakładu w naszym kraju.

Otwierając tani kredyt hipoteczny właścicielom średnich posiadłości włościańskich i miejskich, a równocześnie popierając rozwój towarzystw zaliczkowych, które przy odpowiednich funduszach mogłyby stać się dostatecznem żródłem kredytu dla przeważnej ilości włościan, reprezentacya kraju przyczyni się najskuteczniej do podniesienia dobrobytu powszechnego, a biorąc czynny udział w utworzeniu kredytowego systemu, odpowiadającego interesom społeczeństwa. spełni jedno z głównych zadań swoich.

V.

Na tem kończy się mój referat przyjęty przez ankietę dla sprawy kredytu rolniczego. Zbadanie stanu gminnych kas pożyczkowych poruczonem zostało prof. dr. T. Pilatowi, który ogłosił rezultat swej pracy w II. roczniku „Wiadomości statystycznych o stosunkach krajowych“ — wydanym w r. 1876. — Praca ta, ułożona na podstawie doniesień, nadesłanych przez wydziały powiatowe, wykazuje, że liczba kas pożyczkowych gminnych wzrasta nieustannie, tak iż było

z końcem r.	1873	kas .	679	z kapitałem	523.216 złr.
„ „	1874	„ .	941	„	724.497 złr.
„ „	1875	„ .	1246	„	1,047.437 złr.

Nadesłano sprawozdania o skontrowaniu tylko 712 kas pożyczkowych. Nie znaleziono zaległości w 398 kasach, znaleziono zaległości w 314 kasach — w łącznej sumie 106.048 złr. — Zaległości te wynoszą w 145 kasach do 25% kapitału, w 52 kasach od 26 do 50%, a w 117 kasach więcej niż 50% kapitału obrotowego.

Sprawozdania wydziałów powiatowych wyrażają się przeważnie niepomyślnie o zarządzie gminnych kas pożyczkowych. Tylko dziewięć sprawozdań pomyślnych nadeszło, a dziewiętnaście stanowczo lub przynajmniej przeważnie niepomyślnych. Co do przyczyn niepomyślnego stanu rzeczy — zgadzają się sprawozdania prawie zupełnie, a mianowicie podnoszą, że brak jest w gminach osób uzdolnionych do zarządu kasami pożyczkowemi, że obok nieudolności daje się widzieć w zarządzie kas powszechny u ludu wiejskiego brak dbałości o dobro publiczne, jakiem są fundusze kas, tak dalece, iż w wielu kasach pożyczki bądź wszystkie, bądź w znacznej części udzielane bywają bez wystawiania skryptów dłużnych.

Wreszcie konstatują te sprawozdania, że ściąganie wypożyczonych pieniędzy odbywa się bardzo leniwo, nawet tam, gdzie zarządy ostrożnie udzielają pożyczek i porządnie prowadzą rachunki. Dłużnicy wcale nie poczuwają się do obowiązku uiszczania rat, i poprzestają na opłacie procentów żądając ciągłego prolongowania. Dalszym powodem niepunktualnego ściągania rat jest opieszałość zarządów, ich nieporadność i niedbalstwo o dobro publiczne. powierzone ich pieczy.

Kontrola nad zarządami gminnych kas pożyczkowych nie może być wykonaną skutecznie przez rady gminne, które są złożone z żywiołów równie nieudolnych, jak zarządy kas. Kontrola ze strony wydziału powiatowego przy znaczniejszej liczbie kas zanadto obarcza wydziały powiatowe. Chcąc przeto umożliwić ciągłą a ścisłą kontrolę kas pożyczkowych — zalecił Wydział krajowy okólnikiem z dnia 30go lipca 1879 r. ustanowić dla każdej kasy gminnej, której zarząd nie byłby odpowiednio uzdolnionym, albo co najwięcej dla dwóch lub trzech kas razem osobną opiekę miejscową z ramienia wydziału powiatowego z pomiędzy osób wykształconych, zamieszkałych w miejscu lub w pobliżu, wkładając na takiego delegata obowiązek czuwania nad kasą, wspierania zarządu swoją radą i skontrowania kasy co trzy miesiące.

Co do skuteczności tego środka — podzielone są zdania wydziałów powiatowych. Wydział bocheński donosi, że delegaci, którzy przyjęli ten obowiązek, muszą często prowadzić całą manipulacyę kasową. Z dwóch powiatów nadeszły skargi na brak ludzi, którzyby podjęli się obowiązku takiej opieki; z pięciu powiatów doniesiono, że delegaci nie wywiązali się z poruczonego im zadania; z trzech zaś powiatów oświadczono, że urządzenie takiej stałej opieki miejscowej nie da się przeprowadzić.

Kończąc przedstawienie obecnego stanu gminnych kas pożyczkowych, konstatuje prof. dr. Pilat, że przeważna ilość kas pożyczkowych, w skutek nieudolności zarządu i braku stałej opieki, a raczej kierownictwa, narażoną jest na niebezpieczeństwo zatraty kapitałów któremu nie można zapobiedz przez nadzór sprawowany z daleka lub objawiający się przez skontro przeprowadzone raz lub dwa razy do roku.

Jako środki zaradcze proponuje prof. dr. Pilat:

1. Aby wydziały powiatowe, zanim przyzwolą na utworzenie kasy pożyczkowej, zastanowiły się nad tem, czyli od przyszłego zarządu kasy można spodziewać się odpowiedniego utrzymywania kasy, lub czy można liczyć na pomoc osoby wykształconej, którąby chciała opiekować się kasą. Jeżeli na to liczyć nie można — należy odmówić przyzwolenia na utworzenie kasy.

2. Pożyczki przenoszące kwotę 50 złr. należy udzielać tylko na podstawie aktów notarjalnych.

3. Celem ściągnięcia zaległości powinien wydział powiatowy w razie potrzeby ustanowić dla gminy zastępcy do rewindykowania funduszów, w myśl §. 103 ustawę gminnej.

Ankieta przyjęła te wnioski, a oprócz tego uchwaliła, iż *należałoby wydać specyalną ustawę, upoważniającą wydziały powiatowe do zwinięcia takich kas pożyczkowych, które źle są administrowane.*

(Dok. n.)

Kontrola w Towarzystwach zaliczkowych.

W niemieckich towarzystwach zaliczkowych wkradły się ostatnimi czasy nadużycia tak znaczne, iż niektóre towarzystwa są skutkiem tego wręcz zachwiane. Patronat berliński zwracał na to baczną uwagę, a organ jego „Blatter fürs Genossenschaftswesen" w każdym prawie numerze zamieszcza szczegóły, wykazujące w jaki sposób mogły się dziać te nadużycia bez wiedzy rad nadzorczych. Jeżeli pominiemy główny ich powód, jakim jest zawód co do oso bistości, na czele towarzystwa stojących, a zaufaniem rad nadzorczych i walnych zgromadzeń obdarzonych — to pozostaną jeszcze dwa, których usunięcie jest w mocy samychże rad nadzorczych — a mianowicie:

1. niedostateczne odzielanie zakresu działania dyrekcyi a rady nadzorczej — z czego wynika, iż się dyrekcya w zbyt wielu wypadkach zasłaniać może odpowiedzialnością rady;

2. brak należytej kontroli, płynący częścią ze zbytku zaufania, częścią z niedbalstwa członków rady, — dla których wykonywanie ścisłej kontroli wydaje się zbyt uciążliwem.

Wszelkie szczegóły podawane przez pisma niemieckie co do onych nadużyć, dadzą się ostatecznie do tych dwóch powodów sprowadzić.

W naszych stowarzyszeniach, tak jeszcze nielicznych, które zresztą przy samym zawiązku, przy samej pierwszej organizacyi korzystać mogły z doświadczeń indziej czynionych, nie mieliśmy dotychczas przykładów tak wielkich nadużyć — i niebyło dotychczas wypadku, ażeby skutkiem nich którekolwiek towarzystwo było w swym bycie zachwiane. Z tem wszystkiem pobłądzilibyśmy bardzo, gdybyśmy zanadto liczyli na to, iż zawsze tak będzie, i lepszymi od Niemców się mniemając, nie usiłowali zaprowadzać najściślejszej kontroli nawet nad temi Dyrekcyami, których członkowie słusznie zupełnem szczycą się zaufaniem. Że zaś najlepiej w sprawach tego rodzaju korzystać z poczynionych już doświadczeń, a wyniki ich modyfikować tylko do odrębnych naszych stosunków, przeto sądzimy, iż nie zaszkodzi podać czytelnikom naszym projekt ogólnych, zasadniczych norm przy wykonywaniu kontroli, ułożony przez komisyę wybraną na żądanie licznych związków prowincyonalnych niemieckich. Z projektem tym nie we wszelkich szczegółach się zgadzamy, i dla tego po zamieszczeniu go podamy nasze uwagi co do niektórych punktów. Oto osnowa projektu:

§. 1. Rada nadzorcza odbywa w celu załtwienia swoich czynności co tydzień posiedzenie w lokalu stowarzyszenia o raz na zawsze oznaczonym czasie.

§. 2. Na posiedzeniach rady nadzorczéj winni członkowie dyrekcyi być obecni na wezwanie, i dawać wszelkie objaśnienia, jako téż przedkładać wszelkie książki, korespondencye i inne pisma interesów spółki dotyczące, skoro tego rada nadzorcza zażąda.

§. 3. Na każdém zwyczajném posiedzeniu rady nadzorczéj winna dyrekcya przedkładać sprawozdanie kasowe, przedstawiające każdorazowy stan kasy, przychody i rozchody ostatniego tygodnia, należności płatne a nie uiszczone, tudzież w ostatnym tygodniu wypłacone pożyczki na weksle.

Dyrekcya winna dalej z końcem każdego miesiąca przedłożyć radzie nadzorczéj wyciąg z rachunków, obejmujący przychody i rozchody całego miesiąca, tudzież bilans, a z końcem każdego kwartału ogłosić zestawienie przychodu i rozchodu stowarzyszenia i bilans w czasopismach do tego przeznaczonych, zaś z końcem roku winna złożyć całkowite sprawozdanie rachunkowe za rok ubiegły.

§. 4. Rada nadzorcza winna ściśle badać miesięczny, kwartalny, jako téż roczny rachunek i bilans.

W tym celu winna rada nadzorcza regularnie z końcem każdego miesiąca lub kwartału przedsiębrać rewizyą kasy i wszelkich czynności, a nadto w miarę potrzeby odbywać nadzwyczajne i niespodziewane skontra, co najmniéj jednak dwa razy w roku.

Przy nadzwyczajnych skontrach zawsze, a przy zwyczajnych z reguły winna rada nadzorcza przeliczyć kasę.

Należy przytem zasoby w złocie, srebrze, papierach i kuponach spisać i stan rzeczywisty porównać z tém, co według książek ma się w kasie znajdować.

§. 5. Przy skontrach winna rada nadzorcza sprawdzać, czy wszystkie księgi prowadzi się prawidłowo, i czy dokumenta podług poszczególnych gałęzi interesu są rozdzielone należycie i uporządkowane. Należy przytém zasoby w gotówce, w wekslach, obligach, papierach wartościowych porównać z wykazami i księgami kontroli, tudzież z odnośnemi kontami w księgach, oraz należy uważać, czy w dniu rewizyi wypełnione są i czy regularnie co dzień wypełniane bywają te księgi, które do tego są przeznaczone, aby codziennie dawały pogląd na stan i bieg interesu, jako też utrzymywały ewidencyą majątku i długów stowarzyszenia.

Przy rewizyi należy uważać, czy w udzielaniu pożyczek nie zostały przekroczone zakreślone granice kredytu, czy członkowie zarządu wypełniają sumiennie czynności statutem i szczegółową instrukcyą wskazane i czy wszystko dzieje się według przepisów ustawy i statutów poszczególnego stowarzyszenia, dalej należy czuwać nad tém, aby każdy świeżo przystępujący członek podpisał się należycie na statucie, aby wszelkie na mocy ustawy uskutecznić się mające zapisy do regestru handlowego, jako to szczegółowo zapisywanie przystępujących i występujących członków, w odpowiednim czasie się odbywały, i aby przestrzegane były przepisy statutu i instrukcyi względem przechowywania i bezpiecznego zamykania zasobów wsrtościowych.

§. 6. W przedmiocie konta zaliczek i weksli należy przy rewizyi sprawdzać, czy wszystkie zaliczki i pożyczki na weksle prawidłowo przyzwolone zostały, czy wszystkie weksle opatrzone są taką liczbą podpisów, jaką statut przepisuje, czy wszystkie wystawione weksle i czy wszystkie w zastaw dane walory są rzeczywiście w posiadaniu stowarzyszenia.

Przynajmniéj dwa razy do roku należy sporządzać inwenturę portfelu wekslowego; przyczém należy każdy weksel protokólarnie zapisać z oznaczeniem bieżącego numeru, kwoty, na jaką opiewa, terminu płatności i dłużnika, a sumę ogólną, jaką inwentura weksli wykaże, należy porównać z saldem, jakim księga główna się zamyka.

§. 7. Przy rewizyi konta rachunków bieżących (Conto-Corrent) należy szczególniéj uważać, czy udzielanie kredytu odbywało się wszędzie w przyzwolonych granicach i czy pokrycie zostaje w odpowiednim stosunku do kredytu właściciela konta.

Przynajmniej dwa razy do roku należy badać ściśle stosunki majątkowe właściciela kont w rachunku bieżącym i w każdém półroczu należy sprawdzić, czy wszyscy właściciele tego rodzaju kont nadesłali poświadczenie, że się wręczone im rachunki zgadzają. Walory złożone przez korzystających z kredytu na zastaw należy spisać i sprawdzić, czy wszystkie w wykazie zastawów wymienione efekta znajdują się w posiadaniu spółki, i czy dają odpowiednią pewność na udzielony na nie kredyt. (Dok. n.)

Ruch Stowarzyszeń.

Porządek dzienny
IV. nadzwyczajnego walnego zgromadzenia Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych
dnia 29. lipca 1877.

Posiedzenie o godzinie 10ej przed południem.

I. Zagajenie zgromadzenia przez Prezesa Wydziału Związku.
II. Legitymacya delegatów towarzystw. (§. 8 st.)
III. Wybór przewodniczącego i zastępcy przewodniczącego zgromadzenia. (§. 12).
IV. Odczytanie i przyjęcie protokołu obrad zgromadzenia z dnia 4 Marca 1877,
V. Wnioski Wydziału w sprawie założenia Centralnéj instytucyi finansowej.

O godzinie 5ej po południu.

VI. Dalsza dyskusya, ewentualnie uchwała co do założenia Instytucyi finansowej dla towarzystw zarobkowych i gospodarczych.
VII. Wnioski Patrona, Wydziału, Stowarzyszeń do Związku należących, lub delegatów. (§. 11).
VIII. Odczytanie protokołu IV. nadzwyczajnego walnego zgromadzenia.
IX. Zamknięcie Zgromadzenia.

We Lwowie dnia 7. lipca 1877.

Patron Związku Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.
Józef Pajączkowski.

Korespondencye Związku.

Krzeszów dnia 13. lipca 1877. Towarzystwo zaliczkowego w Krzeszowicach założone przez Artura hr. Potockiego, rozpoczęło czynności swoje d. 7. lipca — więc właśnie w dzień ślubu założyciela swego.

Ponieważ obowiązkiem jest naszym, zaznaczać wszelkie fakta na polu rozwoju stowarzyszeń, nie od rzeczy będzie, gdy rzucimy okiem na przebieg starań około utworzenia Towarzystwa zaliczkowego w Krzeszowicach.

Ś. p. Adam Hrabia Potocki w znanej swej gorliwości o dobro publiczne, złożył był w kasie Wydziału Rady Powiatowej Chrzanowskiej kwotę 1000 złr. na założenie Kasy Zaliczkowej na powiat Chrzanowski, a mając ciągle na oku polepszenie bytu włościan i górników w naszych dobrach, zamierzał wyznaczyć pewien stały fundusz na udzielenie im pożyczek. Zawczesna śmierć ś. p. Adama nie dała mu powziętego zamiaru urzeczywistnić i zadanie to przypadło jego synowi.

Jakoż Artur hr. Potocki, przy pomocy kilku osób z okolicy, zajął się utworzeniem Towarzystwa Zaliczkowego w Krzeszowicach, subskrybując na ten cel pierwszą kwotę złr. 3000 i przeznaczając na fundusz żelazny na pożyczki dla włościan złr. 6000 Tym sposobem powstała instytucya, którym przy swym początku liczy już przeszło 15.000 złr. kapitału obrotowego.

Piękny ten przykład obywatelskiej troskliwości o podniesienie dobrobytu ludności pracującej zasługuje na powszechne uznanie.

Pierwszą radę nadzorczą towarzystwa stanowią: Artur hr. Potocki jako prezes, Fr. Ksaw. Radziszewski właściciel zakładów fabrycznych w Tenczynku jako Wiceprezes, Adam Maślankiewicz buchhalter zakładu Tenczyńskiego jako sekretarz, Dyzma Chromy pełnomocnik, hr. Stanisław Ostrowski prezes Rady Powiatowej Chrzanowskiej, Teofil Janiszewski starosta, ks. kanonik Sciborowski, Edward Rybacki aptekarz i włościan wójt Gminy Maciej Mandecki.

Dyrektorami bezpłatnymi są: Wincenty Zawadzki kupiec, Józef Majewski kasyer i Jan Walkowski Sekretarz Administracyi dóbr w Krzeszowicach.

Od Dyrekcyi Tow. zaliczkowego we Lwowie
otrzymujemy następujące **ogłoszenie:**

Eskont weksli Stowarzyszeń i procent od pożyczek w rachunku bieżącym dla Stowarzyszeń podnosimy z dniem 1. lipca r. b. na 8½ od sta rocznie z powodu, że i kredyt nam udzielany o ½% od tegoż dnia podwyższonym został.

we Lwowie dnia 10. Lipca 1867.

Ogłoszenie.
Trzeci Rocznik stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych za r. 1876.

wyjdzie z końcem bieżącego miesiąca, gdyż potrzeba, aby przed otwarciem sejmu, na którym traktowaną będzie sprawa nowych stowarzyszeń. doręczony został posłom.

Również umieszczony będzie przedruk tego rocznika w Roczniku krajowego biura statystycznego.

Kilka towarzystw nie nadesłało jeszcze potrzebnych wykazów, dla tego upraszam Dyrekcye tych Towarzystw, aby niezwłocznie to uczyniły — w roczniku nie powinno żadnego brakować Towarzystwa.

Przedpłata na Rocznik wynosi 80 ct. w. a.

we Lwowie 14. lipca 1877.

Dr. Alfred Zgórski.
plac Marjacki l. 9.

Wydawca i odpowiedialny redaktor: **Tadeusz Romanowicz.** Z I. Związkowej Drukarni we Lwowie, Hotel Żorża.